

## Mesleki Grup Rehberlik Etkinliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Yetkinlik Düzeylerine Etkisi

Arş. Gör. İsmail Seçer

Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, [ismail.secer@atauni.edu.tr](mailto:ismail.secer@atauni.edu.tr)

Yard. Doç. Dr. Arzu Gülbahçe

Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, [gulbahcearzur@atauni.edu.tr](mailto:gulbahcearzur@atauni.edu.tr)

Arş. Gör. Bünyamin Ateş

Erzincan Üniversitesi, Erzincan, Türkiye, [bunyaminates82@gmail.com](mailto:bunyaminates82@gmail.com)

Received: 06.11.2012; Reviewed: 25.12.2012; Accepted: 11.01.2013

### ÖZET

Bu araştırma mesleki grup rehberlik programının ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerine etkisini belirlemek için yapılmıştır. Araştırma 2011-2012 eğitim öğretim yılında Erzurum Kocatepe İlköğretim Okulu'nda öğrenim görmekte olan 128 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak için Bozgeyikli (2004) tarafından geliştirilen Mesleki Yetkinlik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten düşük puan alan gönüllü 30 öğrenci rastgele deney ve kontrol gruplarına dağıtılmıştır. Gruplar 15'er öğrenciden oluşmaktadır. Deney grubuna 8 hafta süreyle mesleki yetkinlik düzeylerini geliştirmeye dönük grup rehberlik programı uygulanmıştır. Kontrol grubunda herhangi bir işlem yapılmamıştır. Verilerin analizinde ilişkisiz örneklem için t testi ve ilişkili örneklem için tek faktörlü ANCOVA (One Faktör ANCOVA), kullanılmıştır. Veriler SPSS 20.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, mesleki grup rehberlik programına katılan öğrencilerin, mesleki yetkinlik düzeylerinin deneysel işlem öncesine göre ve kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yükseldiği görülmüştür. Ayrıca bu değişimin yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değişkenlerinden bağımsız olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.

*Anahtar Kelimeler: Mesleki Rehberlik, Mesleki Grup Rehberliği, İlköğretim*

## The Effect of Group Counseling Program on 8th Grade Students' Vocational Competence Levels

### ABSTRACT

This study was carried on to determine the effect of vocational group counseling program on the vocational competence levels of the 8th grade students. The study was conducted on 128 students from Erzurum Kocatepe Elementary School in 2011-2012 education years. Vocational Competence Scale developed by Bozgeyikli (2004) was used to gather data in the study. Volunteer 30 students that got lower marks from the scale randomly divided into experimental and control groups. Each group is formed of 15 students. Group counseling program was applied on the experimental group for 8 weeks to improve vocational competence levels of the students. Any operation was not carried on control group. t test for unrelated sample and One-Factor ANCOVA for related sample were used in the analysis of the data. The data was analyzed by using SPSS 20.00. According to the results of the study, it is determined that the vocational competence levels of the students participated in the vocational competence counseling program increased meaningfully compared to the control group and their pre-experimental situation. Besides, it is determined that this change occurred independently from the age, sex and socio-economic level variables.

*Keywords: Vocational Counseling, Vocational Group Counseling, Elementary.*

## **EXTENDED SUMMARY**

In today's modern societies, professions are one of the important activities that help the individuals to realize themselves, gain economic freedom, give meaning to the life, and provide them to gain a place and a position in the society they live. The choice of these activities is possible with the decisions that the individuals make salubriously in their life. Because the main purpose of the choice of profession in human's life is that the individual plans to be happy in the future. When the individuals make plans for the future, he realizes himself by combining his inborn abilities, potential characteristics and abilities and knowledge gained by education, and chooses a profession. In this sense, this study was carried on to determine the effect of the vocational group counseling program on the 8<sup>th</sup> grade students' professional competence levels.

The 8<sup>th</sup> grade primary school students, because of their ages, are in the puberty period into which they have just stepped. In this period, choice of profession which the adolescent should fulfill during this period is a hard process that the adolescent has difficulty in deciding. Kuzgun (2003) defines profession as 'the whole of the activities which are done for producing beneficial stuff or services for the people and earning money in return, are based on systematic knowledge and skills acquired through specific education, whose rules are determined by society'. It is an important process for the adolescent to overcome to choose an appropriate profession, to get the necessary support and information and to see himself competent enough on the subject. The adolescent needs knowledge sources to accomplish this period successfully. School guidance and counseling services and therefore the personal and group counseling are effective in reaching these knowledge sources.

One of the aims stated in Regulation on Primary Education Institutions of Ministry of National Education (2010) is to provide to reveal students' fields of interests and personality characteristics, to introduce professions and canalize them to the appropriate schools and institutions (Meb, 2010). To accomplish this goal, Ministry of National Education lays a burden on school counseling services to inform the students about the choice of profession and to make healthy guidance.

Yeşilyaprak (2003) states that one of the main topics of guidance and counseling is to provide students to make educational plans and have professional awareness. In this sense, the term "professional competence" comes into prominence. Bandura (1986, 1997) defines competence as "faith of the people on their capabilities to take necessary steps and to make the necessary arrangements to accomplish specific performance". Lent et al. (1994) consider competence as the whole of faith of the people which determines a person's effort, insistence, thoughts and emotional reactions, choice of activity and environment when he encounters with an obstacle.

When you choose your profession, it is necessary that you should know the professions by all means, determine your necessities, review your expectations, interest and abilities and decide to choose the most appropriate profession for you. In this sense, it can be said that professional competence comes forward to make a healthy vocational decision. 8<sup>th</sup> grade students, as their age requires, enter puberty. The choice of profession is a hard process for an adolescent to do, which is an essential duty in this period. In this sense, vocational competence level bears an important role in the individual's choice of profession.

The study was conducted on 128 students from Erzurum Kocatepe Elementary School in 2011-2012 education years. Vocational Competence Scale developed by Bozgeyikli (2005) was used to gather data in the study. Volunteer 30 students that got lower marks from the scale randomly divided into experimental and control groups. Each group was formed of 15 students. The experimental group of the study was formed of 15 students, 8 girls and 7 boys, and the control group was formed of 15 students, 7 girls and 8 boys. Group counseling program was applied on the experimental group for 8 weeks to improve vocational competence levels of the students. Group discussion, giving information and homework and hypothetical case techniques were used in the experimental study. The counseling activities figured in the elementary school counseling syllabus were applied on the control group for 8 weeks. In the analysis of the data, t test was used for unrelated sample and One-Factor ANCOVA was used for the related sample. The data was analyzed by using SPSS 20.00.

According to study results, it is determined that the vocational competence levels of the students participated in the vocational competence counseling program increased meaningfully compared to the control group and their pre-experimental situation. Besides, it is determined that this change occurred independently from the age, sex and socio-economic level variables. These findings show that group counseling activity is an effective means to improve 8<sup>th</sup> students' professional competence levels.

The findings of the study show that the vocational competence levels of the students participated in the vocational competence counseling program increased meaningfully. These findings show that group counseling activity is an effective means to improve vocational competence.

## **GİRİŞ**

Günümüz modern toplumlarında meslekler, bireylere yaşadıkları toplum içinde kendilerine yer edinmelerini ve statü kazanmalarını sağlayan, ekonomik özgürlük kazandıran ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan faaliyetlerden biridir. Yaşamın her alanını etkileme gücüne sahip olan mesleğin doğru seçilmesi bireyin mesleki yaşamında mutlu ve doyum sağlamasına dolayısıyla yaşamında sağlıklı bir uyum sürmesinin de önünü açmaktadır. Bu anlamda doğru meslek seçimi oldukça önemli bir hal almaktadır. Çünkü insan hayatında meslek seçiminin asıl amacı, bireyin mutlu olabileceği bir geleceği planlamasıdır. Birey geleceğini planlarken, doğuştan getirdiği yeteneklerini, potansiyel olarak var olan özelliklerini ve öğrenme ile kazanılan bilgi ve becerilerini birleştirerek kendini gerçekleştirmekte ve kendisine uygun olduğunu düşündüğü bir mesleğe kendini hazırlamaktadır (Gülbahçe, 2007).

İnsanın mesleği, mesleğe uyumu, meslekteki başarısı ve meslektaşlarıyla geçimi gibi hususların bireyin ruh sağlığı üzerindeki etkisi kaçınılmaz bir gerçektir. Mesleğini sevmeyen ve mesleğinde başarılı olamayan bir kişinin yaşamında gerçek mutluluğa ulaşması güçtür. Bu nedenle meslek seçimiyle ilgili verilecek olan karar, yaşam içerisinde verilen en önemli kararlardandır (Kılıççı, 1992). Meslek seçimini yaparken, kendimize açık olan meslekleri tüm yönleri ile tanımak, gereksinimlerimizi, beklentilerimizi, ilgi ve yeteneklerimizi değerlendirmek ve bize uygun olan mesleğe yönelmeye karar vermek gerekmektedir (Gülbahçe, 2007). Bu bağlamda sağlıklı bir mesleki karar vermek için mesleki yetkinlik kavramının ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

İlköğretim 8. Sınıf öğrencileri bulundukları yaş itibarıyla ergenlik dönemine ilk adımlarını attıkları bir dönemin içindedir. Bu dönemde ergenin yerine getirmesi gereken görevlerinden biri olan meslek seçimi, ergenin karar vermekte zorluk yaşadığı süreçlerden biridir. Kuzgun (2003) mesleği ‘insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü’ olarak tanımlar. Ergen için kendisine uygun bir meslek seçebilme, bu süreçte gerekli bilgi desteği alabilme ve bu konuda kendisini yetkin görebilme, üstesinden gelinmesi gereken önemli bir süreçtir. Bu süreci başarılı bir şekilde sonuçlandırabilmek için ergen bilgi kaynaklarına ihtiyaç duyar. Bu bilgi kaynaklarını erişmede okul rehberlik hizmetleri ve buna bağlı olarak yapılan bireysel ve grup rehberlikleri de etkili olabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2010)’nde belirtilen genel amaçlardan biride öğrencilerin ilgi alanlarının ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak, meslekleri tanıtmak ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yöneltmektir (MEB, 2010). Bu amacı gerçekleştirmede MEB okul rehberlik servislerine meslek seçiminde öğrenciyi bilgilendirme ve sağlıklı yönlendirmeler yapmak gibi sorumluluklar yüklemiştir.

Yeşilyaprak (2003), rehberliğin başlıca çalışma konularından birinin öğrencilere meslek farkındalığı ve eğitsel planlamalar yapabilme becerisi kazandırmak olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda mesleki yetkinlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Bandura (1986, 1997) yetkinlik kavramını “insanların belli performansları gerçekleştirebilmek için gerekli düzenlemeleri yapabilme ve gerekli adımları atabilme kapasitelerine olan inanç” olarak tanımlamaktadır. Lent, Brown ve Hackett (1994) yetkinliği, bireyin bir engelle karşılaştığında harcadığı çaba, ısrar, düşünce öğeleri ve duygusal tepkiler, aktivite ve çevre seçimini belirleyen dinamik inançlarının bir bütünü olarak değerlendirmektedirler. Bandura (1986), benzer yetenek seviyelerindeki iki bireyden birinin daha başarılı olduğu durumlarda, aradaki farkın önemli ölçüde bireylerin yeteneklerinden ziyade, yeteneklerine ilişkin algılama biçiminden veya yeteneklerine ilişkin yorumlama biçiminden kaynaklanabileceğini savunmaktadır. Bu anlamda bir meslek alanında başarılı olma noktasında ilgi ve yeteneklerin yanında bu ilgi ve yeteneklere ilişkin yorumlama ve algılama biçimleri de belirleyici olabilmektedir. Betz ve Luzzo (1996) bir davranışa ya da davranışsal alana ilişkin düşük yetkinlik beklentisinin bu davranıştan kaçınmaya sebep olurken, yüksek yetkinlik beklentisinin davranışa yaklaşmaya sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bandura (1977) bireylerde yetkinlik beklentisinin, birbiriyle etkileşim halinde olan dört faktörün etkisiyle ortaya çıktığını belirtmektedir. 1. Bireyin doğrudan kendi yaşantısından edindiği bilgiler. 2. Dolaylı yaşantılardan (başkalarını gözlemleyerek) edindiği bilgiler. 3. Sözel ikna; bireyin başarılı olup olamayacağına ilişkin bireye yapılan sözel ifadeler, öğütler. 4. Duygusal uyarılma; performans anında bireyin yaşadığı kaygı, heyecanlanma gibi duygusal tepkilerdir.

Yapılan araştırmalarda mesleki yetkinlik algısı ile ilgili olarak Aktan (2006), Özgün (2007), Gündem (2009), Tanrikulu (2008), Arslanbaş (2011) tarafından yapılan çeşitli araştırmalar olduğunu ancak mesleki kararı verme yetkinliği (Bozgeyikli, 2005) ile ilgili araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Meslek kararı vermede mesleki yetkinlik algısının etkisini belirlemeye çalışan grup rehberlik uygulamalarının olumlu sonuç verdiğini gösteren araştırma bulguları mevcuttur. Bozgeyikli (2005) grup rehberlik etkinliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik algıları üzerinde olumlu etki gösterdiğini saptamıştır. Benzer şekilde Işık (2010) tarafından yapılan grup rehberlik çalışmasında deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki yetkinlik beklentilerinin anlamlı düzeyde yükseldiği tespit edilmiştir.

Nuyen (2011) üniversite öğrencilerinin karar verme becerileri, problem çözme becerileri ve meslek yetkinlik algılarını incelediği grup çalışması sonucunda deney grubu lehinde bir sonuç tespit etmiştir. Conkel (2010) mesleki karar verme, öz-yeterlilik ve mesleki sonuç beklentisi arasında, Walker (2010), üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluk, kariyer kararı, öz-yeterlilik ve öğrencilerin öz-savunma becerileri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Fouad (2009) yaptığı grup çalışması sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin meslek kararı vermede öz-yeterlilik algılarının arttığını bulmuştur. Creed (2006) lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile öz-yetkinlik algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonucunda öğrencilerin yetkinlik algısı arttıkça mesleki kararsızlıklarında düşüş olduğunu tespit etmiştir.

İlgili literatürde yapılan çalışmalar mesleki yetkinlik ile mesleki karar verme süreci arasında olumlu ve pozitif yönde ilişki olduğunu ve yapılan grupla psikolojik danışma ve grup rehberlik programlarının öğrencilerde mesleki yetkinlik düzeylerini artırma hususunda etkili olduğunu göstermektedir. Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmaların oldukça sınırlı kaldığı ve yeterli bir bilgi birikiminin oluşmadığı görülmektedir. Yapılmış olan bu araştırmadan elde edilen bulguların bu alandaki bilgi birikimine katkı sağlaması, grup rehberlik çalışmalarının mesleki yetkinlik düzeyleri üzerine etkisinin belirlenmesi suretiyle bu alanda çalışacak olan bilim adamlarına veri sağlaması ve okul psikolojik danışmanlarının mesleki rehberlik çalışmalarında grup rehberlik faaliyetlerinin etkisini fark etmeleri açısından önemli ve yararlı görülmektedir.

## **YÖNTEM**

Araştırma, ön test ve son test modelli kontrol gruplu deneysel bir çalışmadır. Çalışma grubunu 2011–2012 eğitim-öğretim yılında Erzurum merkez Kocatepe İlköğretim Okulu 8. sınıfta okuyan 30 öğrenci oluşturmuştur.

### **Çalışma Grubu**

Çalışma grubunu oluşturmak amacıyla 128 öğrenciye Bozgeyikli (2004) tarafından geliştirilen Mesleki yetkinlik ölçeği uygulanmıştır. Deney ve kontrol guruplarındaki öğrencilerin homojen bir yapı oluşturmaları amacıyla envanterden aldıkları puana göre sıralama yapılarak mesleki yetkinlik düzeyi düşük olan 30 öğrenci belirlenerek bunlar arasından rastgele 15’er kişilik deney ve kontrol gurupları oluşturulmuştur.

### **İşlem**

Araştırma kapsamında çalışma grubuna belli işlemler uygulanmıştır. Öncelikle, deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltmeye dönük araştırmacılar tarafından ilgili alan yazına dayalı olarak sekiz oturumluk grup rehberliği etkinlikleri hazırlanmıştır. Bu etkinlikler haftada 60-90 dakika arasında tek oturum olmak üzere sekiz hafta süreyle uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise rehberlik müfredatında bulunan normal rehberlik etkinlikleri uygulanmıştır. Deneysel uygulama öncesinde mesleki karar verme yetkinliği ile ilgili yurt içi ve yurt dışı literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın deney grubu 8 kız ve 7 erkek 15 öğrenci, kontrol grubu ise 7 kız ve 8 erkek 15 öğrenciden oluşmuştur. Deney grubundaki öğrencilerle 8 hafta süreli haftada bir oturum olmak üzere mesleki grup rehberliği yapılmıştır. Kontrol grubuna ilköğretim rehberlik müfredatında yer alan rehberlik etkinlikleri 8 hafta süreyle uygulanmıştır. Deneysel uygulama basamakları şu şekildedir. 1. Oturum: Tanışma ve grup sürecinin başlatılması, 2. Oturum: Meslek kavramı ve meslek seçiminin önemini fark ettirme, 3. Oturum: Meslek seçimini etkileyen faktörler üzerinde farkındalık uyandırılmaya çalışma, 4. Oturum: Meslek seçiminde gerçekçi değerlendirmeler yapabilme becerisi kazandırmaya çalışma, 5. Oturum: Meslek seçimini planlayabilme becerisi kazandırma, 6. Oturum: Üst öğretim kurumları hakkında bilgi sahibi olma ve bilgi kaynaklarına erişme yollarını keşfetme, 7. Oturum: Meslekleri araştırma ve incelemeye dönük farkındalık kazandırmaya dönük etkinlikler

uygulandı, 8. Oturum: Değerlendirme ve sonlandırma etkinliği. Yapılan deneysel çalışmada grup tartışması, bilgi ve ev ödevi verme ve hipotetik vaka teknikleri kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlik düzeyleri ön-test ve son-test aşamalarında meslek kararı verme yetkinlik ölçeğiyle (MKVYÖ) ölçülmüştür.

### Veri toplama Araçları

#### Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği

Bu araştırmada, öğrencilerin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerini belirlemede, Bozgeyikli (2004) tarafından ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için geliştirilen “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ)” kullanılmıştır. Ölçek üç boyutta toplam 27 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Seçenekler sırasıyla 1’den 5’e kadar puanlanmaktadır. MKYK’nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizinde ölçek maddelerinin üç faktörde toplandığı bulunmuştur. Birinci faktör “*bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme*” toplam varyansın % 30.91’ini, ikinci faktör “*mesleki bilgi toplama*” % 5.64’ünü ve üçüncü faktör “*gerçekçi plan yapma*” % 4.99’ünü açıklamaktadır. Faktör analizi sonuçları araştırmanın kuramsal temelinde ileri sürülen mesleki karar yetkinliğinin farklı yetkinlik örüntülerinden oluşacağı görüşünü desteklemiştir. MKYK’nin güvenilirlik çalışması için ölçeğin iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; *bireysel ve mesleki özellikleri doğru olarak değerlendirme* alt ölçeği için .89, *mesleki bilgi toplama* alt ölçeği için .87, *gerçekçi plan yapma* alt ölçeği için .81 ve MKYK’nin tümü için .92 olarak bulunmuştur. Ayrıca MKYK’nin tümünün ve alt ölçeklerinin madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Ölçeğin tümünde madde toplam korelasyonları .45 ile .64 arasında bulunmuştur.

#### Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analizinde grupların normallik durumunun Kolmogorov-Smirnov Z testi ile tespit edilmesinden sonra deney ve kontrol gruplarının başlangıçta anlamlı farklılaşma gösterip göstermediklerini belirlemek için ilişkisiz örneklem için t test tekniği kullanılmıştır. Deney grubunda ise yapılan çalışmanın ve çalışma grubuna etki etmesi muhtemel değişkenlerin etkisini belirlemek için Tek Faktörlü Kovaryans Analizi (OneFaktor ANCOVA), test tekniği kullanılmıştır.

Tek Faktörlü Kovaryans Analizi (ANCOVA), bir araştırmada etkisi test edilen bir faktörün ya da faktörlerin dışında, bağımlı değişken ile ilişkisi bulunan bir değişkenin ya da değişkenlerin istatistiksel olarak kontrol edilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda ANCOVA’nın basit ANOVA’ya göre iki temel avantajı bulunmaktadır. Bunlar; a) hata varyansını azaltması nedeniyle daha büyük bir istatistiksel güç sağlaması ve b) bir deneyin başlangıcında gruplar arası farkların olduğu durumlarda deneydeki yanlılıkta bir azalma sağlamasıdır. Ön test son test kontrol gruplu bir desende, araştırmacı deneysel işlemin etkili olup olmadığına odaklanmışsa, en uygun istatistiksel işlem, ön testin ortak değişken olarak kontrol edildiği tek faktörlü ANCOVA’dır (Büyüköztürk, 2011). Verilerin tamamı SPSS 20.00 istatistik paket programında bilgisayar ortamında analiz edilmiştir.

### BULGULAR

İlköğretim öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği programının etkisinin incelendiği bu araştırmada deney ve kontrol gruplarının parametrik değer taşıyıp taşımadığı saçılım grafiği ve Kolmogorov-Smirnov Z normallik testi ile analiz edilmiş ve grupların normal dağılım gösterdiği bu suretle ilişkisiz ölçümler için bağımsız t testi yapılması uygun olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Program Başlamadan Önceki Durumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

| M. Yetkinlik | N       | $\bar{X}$ | S.S     | t       | p          |
|--------------|---------|-----------|---------|---------|------------|
| Gruplar      | Deney   | 15        | 35.8000 | 7.27226 |            |
|              | Kontrol | 15        | 37.5333 | 3.68136 | -.724 .317 |

Tablo 1 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının mesleki yetkinlik düzeylerini geliştirme programı öncesinde aralarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ( $t_{28} = -.724$   $p > .317$ ) ve grupların birbirine yakın dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeye İlişkin Kovaryans (ANCOVA) Analizi sonuçları

| Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | Sd | Kareler Ortalaması | F | p |
|-------------------|-----------------|----|--------------------|---|---|
|-------------------|-----------------|----|--------------------|---|---|

|                       |         |    |         |      |      |
|-----------------------|---------|----|---------|------|------|
| M. yetkinlik          | 255.957 | 1  | 255.957 |      |      |
| Cinsiyet-sosyoekonomi | 33.417  | 5  | 6.683   | .145 | .877 |
| Hata                  | 876.265 | 20 | 43.813  |      |      |
| Toplam                | 49584   | 30 |         |      |      |

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeyleri üzerinde **cinsiyet x sosyoekonomik** düzey ortak etkisinin anlamsız olduğu görülmektedir ( $F_{(5, 20)}=.153$ ,  $P>.05$ ). Bu bulgu deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeyleri üzerinde cinsiyet ve sosyo ekonomik düzeyin etkisinin yordanmasında ilişkin hesaplanan regresyon doğrularının eğilimlerinin eşit olduğunu ve öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerinde gözlenen değişimin cinsiyet ve sosyo ekonomik düzeyden etkilenmediğini gösterir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Deney ve Kontrol Gruplarının Betimsel İstatistikleri

| Cinsiyet | n  | Ortalama | Düzeltilmiş ortalama |
|----------|----|----------|----------------------|
| Kız      | 16 | 42.6250  | 40.828               |
| Erkek    | 14 | 36.7143  | 38.768               |

Düzeltilmiş mesleki yetkinlik testi ortalama puanlarına göre cinsiyet açısından kızların erkeklerden daha yüksek ortalama değerlere sahip oldukları görülmektedir. Düzeltilmiş ortalama puanları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANCOVA sonuçları tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Düzeltilmiş Test Puanlarının Cinsiyete Göre Kovaryans (ANCOVA) Analizi sonuçları

| Varyansın Kaynağı | Kareler Toplamı | Sd | Kareler Ortalaması | F      | p    |
|-------------------|-----------------|----|--------------------|--------|------|
| M.Yetkinlik       | 691.334         | 1  | 691.334            | 19.622 | .000 |
| Cinsiyet          | 27.321          | 1  | 27.321             | .775   | .386 |
| Hata              | 951.273         | 27 | 35.232             |        |      |
| Toplam            | 49584.000       | 30 |                    |        |      |

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerindeki değişimin  $F_{(1, 27)}= 19,622$ ,  $P<0.01$ . Anlamlı olduğu ancak cinsiyet açısından öğrencilerin mesleki yetkinlik ölçeğine göre düzeltilmiş ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir,  $F_{(1, 27)}= .775$ ,  $P>0.01$ . Bu sonuca göre öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu ancak bu farklılaşmanın cinsiyet faktöründen etkilenmediği söylenebilir.

Tablo 5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Deney ve Kontrol Gruplarının Betimsel İstatistikleri

| Sosyoekonomik | N  | Ortalama | Düzeltilmiş ortalama |
|---------------|----|----------|----------------------|
| Düşük         | 7  | 39.4286  | 38.843               |
| Orta          | 12 | 37.1667  | 39.374               |
| Yüksek        | 11 | 43.0909  | 41.056               |

Düzeltilmiş mesleki yetkinlik testi ortalama puanlarına göre sosyoekonomik düzey açısından yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olanların sırasıyla orta düzey ve düşük sosyoekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre daha yüksek ortalama değerlere sahip oldukları görülmektedir. Düzeltilmiş ortalama puanları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANCOVA sonuçları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Kovaryans (ANCOVA) Analizi sonuçları

| Varyansın Kaynağı  | Kareler Toplamı | Sd | Kareler Ortalaması | F      | p    |
|--------------------|-----------------|----|--------------------|--------|------|
| Mesleki yetkinlik  | 746.021         | 1  | 746.021            | 20.326 | .000 |
| Sosyoekonomikdüzey | 24.325          | 2  | 12.163             | .331   | .721 |
| Hata               | 954.269         | 26 | 36.703             |        |      |
| Toplam             | 49584.000       | 30 |                    |        |      |

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerindeki değişimin  $F_{(1, 26)}= 20,326$ ,  $P<0.01$ . anlamlı olduğu ancak farklı sosyoekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin mesleki yetkinlik ölçeğine göre düzeltilmiş ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir,  $F_{(2, 26)}= .331$ ,  $P>0.01$ . Bu sonuca göre öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu ancak bu farklılaşmanın sosyoekonomik düzey faktöründen etkilenmediği söylenebilir.

## TARTIŞMA VE SONUÇ

İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan grup rehberlik etkinliği deney grubunda 8 hafta süreyle uygulanmıştır. Uygulanan etkinliğin deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltmede etkili olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda deney grubunda bulunan öğrencilerin deneysel işlemin etkisini etkilemesi muhtemel olan cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin kovaryans (ANCOVA) analizi ile kontrol altında tutulması sağlanmıştır.

Uygulanan mesleki grup rehberliği sonucunda ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerinin hem kontrol grubuna göre hem de deneysel işlem öncesine göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur.

İlgili literatürde araştırma bulgumuzu destekleyen bulgular bulunmaktadır (Baldvin, 1998; Betz ve Schifano, 2000; Turner ve Lapan, 2004). Bozgeyikli (2005), mesleki grup rehberliği programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek karar verme sürecinde yetkinlik düzeylerini arttırmada etkili olduğunu bulmuştur. Aydın (2007) ve Işık (2010) uygulanan grup rehberlik programının deney grubundaki öğrencilerin mesleki karar verme noktasında yetkinlik beklentilerini ve mesleki sonuç beklentilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu tespit etmiştir. İşgör ve Sezer (2008) 9 ve 10 sınıf öğrencileri üzerinde mesleki olgunluk kazandırmaya yönelik olarak yaptıkları grup rehberlik uygulaması sonucunda deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin deney öncesine ve kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Ayas, Deniz ve Kağan (2010) Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı olarak hazırladıkları mesleki grup rehberlik programının ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada mesleki grup rehberlik faaliyetinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Nuyen (2011) üniversite öğrencilerinin karar verme becerileri, problem çözme becerileri ve meslek yetkinlik algılarını incelediği grup çalışması sonucunda deney grubu lehinde bir sonuç tespit etmiştir. Fouad (2009) yaptığı grup çalışması sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin meslek kararı vermede öz-yeterlilik algılarının arttığını bulmuştur.

Mesleki yetkinlik kavramına ilişkin betimsel çalışmalarda ise Conkel (2010) mesleki karar verme, öz-yeterlilik ve mesleki sonuç beklentisi arasında, Walker (2010), üniversite öğrencilerinin mesleki olgunluk, kariyer kararı, öz-yeterlilik ve öğrencilerin öz-savunma becerileri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur.

Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009) ilköğretim öğrencilerinde mesleki karar verme yetkinliğinin cinsiyet ve kariyer gelişimi tarafından anlamlı olarak yordandığını, Çoban (2005) ise lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin geliştirilmeye ihtiyaç duyduğunu saptamıştır. Anderson ve Brown'un (1997) lise öğrencilerin meslek kararı verme yetkinlikleri ve mesleki olgunlukları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirlemişlerdir. Paulsen ve Betz (2004) temel güvenin meslek karar verme öz yetkinliğinin önemli bir yordayıcısı olduğunu, Betz ve Serling (1993) kariyere bağlanma korkusu ve meslek kararı verme yetkinliği arasında anlamlı negatif ilişkiler olduğunu saptamışlardır.

Gottfredson (2002) ve Super'a göre (1990) meslek gelişimi çocuklukta başlayan ve sonraki dönemlere kadar uzanan yani yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir. Bu açıdan bakıldığında ilköğretim yılları, bireylerin kariyer kararı ile ilgili tutum ve davranışları kazandıkları ve bu doğrultuda kariyer kararı verme yetkinlik inançlarının geliştiği zamanlar olarak düşünülebilir. Bu yıllar, çocukların psiko-sosyal kişilik gelişimi açısından da kritik zamanlardır. Kişinin kendine olan güveni, kendini kabul, benlik tasarımı, içsel denetiminin gelişmesi gibi kişilik boyutları bu dönemde gelişir. Çocukluk döneminde oluşan tutumlar, değerler ve algılar eğitsel ve mesleki gelişim açısından da çok önemlidir (Özgüven, 2003). Bunun yanı sıra bu meslek psikologlarına göre ilköğretim döneminde çocuklar hangi mesleği seçeceklerine karar vermek zorunda değildirler. Ancak bu çocukların ileride kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri için çalışmanın önemini anlamak, meslekleri, iş dünyasını merak etmek ve araştırmak gibi kariyer gelişimiyle ilgili davranışları içinde bulundukları mesleki gelişim döneminde kazanmaları gerekmektedir( Akt. Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009).

Super (1990) çocukların mesleki karar ve yetkinlik düzeylerinin geliştirilmesi noktasında dokuz önemli gelişim görevinden bahsetmektedir. Bunlar; *merak, araştırma, bilgi, anahtar figürler, ilgiler, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı ve planlılıktır*. Bu dokuz görevin yerine getirilmesi

için çocukların aynı zamanda problem çözme ve karar verme becerisi kazanmaları gerektiği belirtilmektedir. Taylor ve Betz (1983) mesleki karar verme yetkinliği ile bireyin uygun eğitsel ve mesleki hedefler seçme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, kendini mesleki anlamda doğru ve sağlıklı olarak değerlendirme ve bir mesleğe yönelme noktasında kendini yetkin görme hususları arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Creed (2006) lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile öz-yetkinlik algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma sonucunda öğrencilerin yetkinlik algısı arttıkça mesleki kararsızlıklarında düşüş olduğunu tespit etmiştir.

## Öneriler

Araştırma bulguları grup rehberlik etkinliğinin ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltme hususunda etkili olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda ilköğretim 8. Sınıfın ülkemiz eğitim sistemi içerisinde ortaöğretim kurumlarına geçiş basamağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda mesleki yetkinliğin daha da önemli bir nitelik olduğu düşünülebilir. Bu anlamda ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin ortaöğretim kurumlarına yerleşme noktasında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda sağlıklı karar verebilmeleri için mesleki yetkinlik düzeylerinin artırılması yararlı olacaktır. Bunun için özellikle okullarımızda rehberlik ve psikolojik danışma servisleri aracılığıyla okul rehber öğretmen ve psikolojik danışmanları, mesleki yetkinlik düzeyi düşük olan öğrencilerin bu niteliklerini yükseltmek için grup rehberlik faaliyetlerini etkili bir araç olarak kullanabilirler. Ayrıca, bundan sonraki çalışmalarda araştırmacıların, mesleki grup rehberliğinin öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerine etkisini daha alt sınıflarda ( 5, 6 ve 7) ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde incelemeleri önerilebilir.

## KAYNAKLAR

- Aktan, T.(2006). *Başarılı ve Başarısız Öğrencilerin İç ve Dış Gruplarına Yönelik Kalıp yargılarının Sevecenlik ve yetkinlik Algısı Temelinde İncelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arsalanbaş, D.(2011) *Özel Dershanelerde Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Yetkinliklerini Belirleme ve Özel Uğur Dershanesi'nde Örnek Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayas, T., Deniz, M., Kağan, M.(2010). Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramına Dayalı Örnek Bir Mesleki Grup Rehberliği Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1096-1117
- Aydın, D.(2007). Grup Rehberliğinin 1. Sınıf Öğrencilerinin Alan Tercihlerine Gerçekçi Davranmalarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 137-155
- Baldwin, N., N., (1998). *The effect of a Career Development Course on the career self efficacy and vocational identity of community College Students*, Unpublished Doctoral Thesis, The George Washington University
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward A Unifying Theory of Behavioural Change. *Psychological Review*. 84, (19) 1-215.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise Of Control*. New York: Freeman.
- Betz, N. ve Luzzo, D. (1996). Career Assessment And The Career Decision-Making Self-Efficacy Scale. *Journal Of Career Assessment*, 4, 413-428.
- Betz, N. E., ve Schifano, S.R. (2000). Evaluation of An Intervention to Increase Realistic Self-Efficacy and Interests in College Women. *Journal of Vocational Behavior*. 56, 35-52.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 221-234.
- Bozgeyikli, H. (2005) *Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., ve Doğan, H.(2009). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Yetkinliklerinin Yordayıcılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21-125-136
- Büyüköztürk (2011) *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi
- Conkel, Z (2010) *Promoting Viable Career Choice Goalsthrough Career Decision-Making Self-Efficacy and Career Maturity in Inner-City High School Students: A Test of Social Cognitive Career Theory*. Pro Quest LLC". Ph.D. Dissertation, University of Minnesota
- Creed, P.(2006) Causal Relationship between Career Indecision and Career Decision-Making Self-Efficacy: A Longitudinal Cross-Lagged Analysis. *Journal of Career Development*, 33 (1) 47-65.

- Çoban, Aysel Esen (2005), "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre incelenmesi", *web.inonu.edu.tr/e-dergi/Coban.doc*.
- Garcia, P. (2012) Differential Moderating Effects of Student- and Parent-Rated Support in the Relationship between Learning Goal Orientation and Career Decision-Making Self-Efficacy, *Journal of CareerAssessment*, 20 (1 ) 22-33.
- Gottfredson, L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. In D. Brown & Associates (Eds). *Career choice and development* (4th ed.). Bensenville, IL: Scholastic Testing Service
- Gülbahçe, A.(2007). *Mesleki Olgunluk Düzeyleri Farklı Olan Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma ve Benlik İmgelerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündem, F.(2009) *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Motivasyon, Mesleki Benlik Saygısı ve Mesleğe Yönelik Yetkinlik Duygusu Algıları Arasındaki Etkileşim*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler EnstitüsüFouad, N. (2009) The Effectiveness of a Career Decision-Making Course,*Journal of CareerAssessment*, 17 (3) 338-347.
- Işık, E. (2010)*Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi Temelli Bir Grup Müdahalesinin Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik ve Mesleki Sonuç Beklenti Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşgör, İ., Sezer, F. (2008). Mesleki Olgunluk Anlayışı Kazandırmaya Yönelik Sınıf İçi Rehberlik Etkinlikleri Program Denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 239-252
- Kılıççı, Y.(1992). *Okullarda Ruh Sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Kuzgun,Y. (2003) *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığa Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lent, R. W., Brown, S. D., &Hackett, G. (1994). Toward a Unifying Social CognitiveTheory of Career and Academic Interest, Choice, and Performance. *Journal of VocationalBehavior*, 45, 79-122.
- M.E. B. (2003) Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete*, 25212
- Nuyen,J. (2011) *Impact of GroupIntervention on Problem-Solving and Self-Efficacy in Career Decision-Making*. ProQuest LLC, Ph.D. Dissertation, DrexelUniversity.
- Özgün, S. (2007) *Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, İ. E., (2003). *Endüstri Psikolojisi*, Ankara: Pdrem Yayınları
- Tanrıkulu(2008), *İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Yetkinlik Duygusunu Etkileyen Etkenlerin Öğretmen Algılarına Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197-261). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Turner, S. L., Steward, C., & Lapan, R. T. (2004). Family Factors Associated with Sixthgrade Adolescents' Math and Science Career Interests. *Career Development Quarterly*, 53,41-52.
- Walker, Q (2010) *An Investigation of the Relationship between CareerMaturity, Career Decision Self-Efficacy, and Self-Advocacy of College Students with and without Disabilities*.ProQuest LLC, Ph.D. Dissertation, The University of Iowa
- Yeşilyaprak, B.(2003) *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları